

Hvilket læringssyn er kernen i det her læremiddel? Og hvordan matcher det mit eget? Det er spørgsmål, lærere alt for sjældent stiller sig selv, når de udvælger didaktiske læremidler til for eksempel litteraturundervisningen i dansk. Lærere er simpelthen ikke trænet i at reflektere over et læremiddels overordnede dannelsesideal, mener to forskere.

KÆRE LÆRER HAR DU REFLEKTERET OVER DIT DIDAKTISKE LÆREMIDDEL?



Af EVA FRYDENBERG HOLM

Når landets femteklasser skal lære at knække de litterære koder i dansk, lader de fleste dansklærere et didaktisk læremiddel danne ramme om undervisningen. Valget af læremiddel og den måde, det indgår på, har stor betydning for den undervisning, der udfolder sig i klasseværelset.

Det fortæller Marianne Oksbjerg, der er adjunkt i dansk og forsknings- og udviklingskoordinator på læreruddannelsen på UCN. For få uger siden afsluttede hun sin ph.d., hvor hun gennem kvalitative studier har undersøgt brugen af didaktiske læremidler i litteraturundervisningen på mellemtrinnet.

“Didaktiske læremidler er meget anvendte i danskundervisningen, så hvis vi kan sige noget om, hvordan lærerne bruger læremidler, så kan vi også sige noget om den undervisning, der foregår i skolen. Man kan bruge læremidlet som en form for kikkert

ind i undervisningen og få et billede af det læringssyn, der kommer til udtryk i undervisningen,” forklarer Marianne Oksbjerg.

Læremidlet rammer refleksionen ind

Konkret har Marianne Oksbjerg fulgt fire dansklæreres undervisning på mellemtrinnet og interviewet dem før og efter, de havde undervist. Det viste sig, at alle fire lærere valgte det samme læremiddel. Det var ikke så overraskende, da det er det mest anvendte læremiddel på mellemtrinnet. Men det viste sig også, at læremidlet var meget styrende for undervisningen hos alle fire lærere, også selv om det ikke matchede deres læringssyn.

“Den fagdidaktiske diskurs, som jeg fandt, at læremidlet indeholdt, blev i høj grad aktualiseret i alle lærernes undervisning. Også selv om to af dem gav udtryk for helt andre dannelsesforestillinger end dem, der lå i læremidlet – og dem, der kom til udtryk i deres egen undervisning. Man kan sige, at der på den måde var stor diskrepans mellem det, de selv syntes var det vigtigste, og det, jeg så og hørte,” konstaterer Marianne Oksbjerg.

Hun fortæller, at der, ifølge hendes fortolkning, var tale om et læremiddel, der lagde op til en meget instrumentel litteraturundervisning. En undervisning, hvor lærerne overhørte eleverne og lærte dem begreber. Mange begreber. Lærernes refleksioner gik på, hvordan de kunne lære eleverne de mange begreber, som læremidlet lagde op til.

“De reflekterede inden for rammerne af det didaktiske læremiddel i stedet for at reflektere over det læringssyn, der lå i kernen af det. De tog nærmest for givet, at læremidlet var godt, fordi alle bruger det. Der var ikke nogen overordnede refleksioner over, hvad man ville med undervisningen.”

Brug for didaktisk debat

Ifølge Marianne Oksbjerg viser de fire læreres valg af læremiddel – og deres refleksioner – noget interessant i forhold til fagforståelse og om deres egne forestillinger om en god dansklærer.

“Det var tydeligt, at de reflekterede over det og var frustrerede, hvis eleverne ikke forstod begreberne, for så kunne de ikke gennemføre en god danskundervisning. Det var det, der var hurdlen!” siger Marianne Oksbjerg og fortsætter:

“Det peger virkelig på, at der er brug for en vedvarende fagdidaktisk debat om, hvad vi vil med litteraturundervisningen – og undervisning i det hele taget. Om denne form for instrumentel undervisning er forenelig med et demokratisk dannelsessyn. Det mener jeg ikke.”

Bindeled mellem teori og praksis

At reflektere over og forholde sig til didaktiske læremidler er noget, der skal læres allerede på læreruddannelsen. Det mener Hanne Palsby Thingholm, der er ekstern lektor på Center for Undervisningsudvikling på Aarhus Universitet. I 2015 skrev hun ph.d.-afhandling om didaktiske læremidler som kobling mellem teori og praksis i læreruddannelsen.

Konkret interviewede hun 17 lærerstuderende. Interviewene viste, at der var meget stor variation i, i hvor høj grad de didaktiske læremidler indgik i undervisningen. Nogle af de studerende fortalte, at de aldrig havde fået præsenteret læremidler. Andre, at de havde arbejdet grundigt med dem.

“Der var ikke nogen systematik eller tradition. Det lod nærmest til at være styret af underviserens personlige holdning. Nogle af underviserne anbefalede ikke at bruge dem – og talte dem ned, fordi det var kassetænk-

»Man kan bruge læremidlet som en form for kikkert ind i undervisningen og få et billede af det læringssyn, der kommer til udtryk i undervisningen.«

Marianne Oksbjerg

ning, der kunne dræbe underviserens eget engagement. Andre undervisere var meget optagede af dem – og havde måske selv udviklet nogle. Men refleksionen over læremidlerne skete i et fagligt kritisk perspektiv med fokus på, om de levede op til de nationale mål, og ikke på, hvordan man kunne arbejde med læremidlerne i praksis, hvordan man vurderede dem og reflekterede over dem, og hvordan man kunne redidaktisere og udvikle dem,” fortæller Hanne Palsby Thingholm.

I praktikken oplevede de studerende derimod et meget anvendelsesorienteret blik på didaktiske læremidler.

“De fik at vide, at det er godt at have et læremiddel at støtte sig til, for der er ikke tid til at opfinde den dybe tallerken hver dag. Det var sådan lidt: Vi har de her læremidler, ‘take it or leave it’. De oplevede ikke, at der blev talt om fagsyn eller den faglige progression,” fortæller Hanne Palsby Thingholm og fortsætter:

“Det er ret interessant, for didaktiske læremidler har for mig at se et stort potentiale for at være bindeled mellem teori og praksis, fordi de rummer både en faglig og en didaktisk diskurs. Men mine studier viste, at det ofte var det modsatte, der skete. De didaktiske læremidler skabte et ‘gap’, fordi der er en meget praktisk tilgang til læremidlerne i praktikken – og en meget teoretisk på uddannelsen.”

Refleksion kræver øvelse

Både Hanne Palsby Thingholm og Marianne Oksbjerg peger på, at det er måden, man som lærer reflekterer over de didaktiske læremidler på, der bør udvikles – både på læreruddannelsen og i praksis.

“Det er helt sikkert en kompleks affære at reflektere hele vejen rundt. Over blandt andet tekstsyn, tilgang og formål. Og det kan virke urealistisk i forhold til lærernes forberedelsestid. Og det var der også flere af lærerne, der fremhævede. Men jeg vil mene,



Læreren skal vælge et læremiddel, der matcher hendes læringssyn og de overordnede formål med undervisningen.

at det også handler om øvelse. Har man først forstået, hvad man skal have for øje, er det nemmere at grovsortere – og dermed vælge et didaktisk læremiddel, der matcher ens eget læringssyn og de overordnede formål: Hvordan tales der til eleverne? Hvad skal de? Skal de bare fremlægge nogle fast definerede begreber? Eller skal de også selv skabe noget?” siger Marianne Oksbjerg.

For Hanne Palsby Thingholm starter udviklingen af en mere reflekteret praktiker med at mindske ‘gabet’ mellem refleksionen over de didaktiske læremidler på læreruddannelsen og i praktikken.

“Det handler om at skabe en mere teorinær praksis i praktikken og en mere praksisnær teori på uddannelsen, så de kan supplere og gavne hinanden bedre. Jeg tror, at man skal tillægge sig et mindre enstregt blik på læremidler begge steder. På læreruddannelsen skal blikket ikke bare være kritisk og fagligt analytisk. Det skal også være et pædagogisk blik. Selv om man ikke har en 6. klasse på læreruddannelsen, kan man godt forholde sig til, om det overhovedet vil være relevant for en 6. klasse, og hvordan man fx kan undervisningsdifferentiere ud fra læremidlet.”

I praktikken opfordrer Hanne Palsby Thingholm til, at praktiklærere og studerende i fællesskab bruger tid på at reflektere mere kritisk-analytisk over læremidlets fagsyn, dannelsesideal og den faglige progression, der ligger i læremidlet.

“Det er vigtigt, at de spørger sig selv, om læremidlet repræsenterer en fagdidaktisk forståelse, en fremgangsmåde og en vægt-

ning, som de som undervisere kan se sig selv i. Hvis ikke, er der en risiko for, at læremidlet styrer deres undervisning i stedet for, at de som undervisere styrer undervisningen gennem brug af læremidler,” påpeger Hanne Palsby Thingholm og tilføjer:

“Det er jo ikke sådan, at uddannelsen er teori og skolen praksis. Uddannelsen har sin egen teori og praksis. Det har skolen også. Men det er vigtigt, at skolen bliver reflekteret på uddannelsen, og at uddannelsen bliver reflekteret på skolen.” ■

Læs mere:

Hanne Palsby Thingholm: Ph.d.-projekt: Didaktiske læremidler som kobling mellem teori og praksis på læreruddannelsen, 2015



MARIANNE OKSBJERG er ph.d. og adjunkt i dansk og forsknings- og udviklingskoordinator på læreruddannelsen på UCN. Hun er desuden tilknyttet Nationalt Videncenter for Læremidler (læremiddel.dk). Hun har netop afsluttet sit ph.d.-projekt på DPU, Aarhus Universitet og UCN, der handler om, hvordan lærere forstår og underviser med didaktiske litteraturlæremidler.



HANNE PALSBY THINGHOLM er ekstern lektor på DPU, Aarhus Universitet. I 2015 skrev hun ph.d.-afhandling om didaktiske læremidler som kobling mellem teori og praksis i læreruddannelsen. Hun arbejder med læredygtighed i egen virksomhed: www.læredygtighed.dk.